

# POHVALA BRATSTVU

Ako postoji jedna krilatica koja opisuje najvažnije ideale modernog doba, to je poznata parola francuske revolucije „sloboda, jednakost, bratstvo“. I dok su prve dve reči – „sloboda“ i „jednakost“ u trenutku kad se parola pojavila zaista zvučale novo i sveže, dotle je ova treća - „bratstvo“ – izgledala kao uljez, kao ideja prokrijumčarena iz mračne prošlosti, kada su ljudi bili povezani jedino srodstvom i ceo svet delili samo na srodnike i na krvnike. I možda je to jedan od razloga zašto su u proteklih dvesta godina i filosofi i političari i obični ljudi najmanje govorili upravo o bratstvu. O slobodi su se pisale i pišu se tolike knjige i pamfleti. O jednakosti takođe. A možda se još i najviše raspravljalo o odnosu između ove dve ideje. Bratstvo su, međutim, za sve to vreme pominjali uglavnom samo utopisti, čudaci i levičari. Čak i rodni list francuske revolucije, Deklaracija o pravima čoveka i građanina, bratstvo tretira maćehinski. Naime, u njoj su ljudima zajemčene i sloboda i jednakost dok bratstvo nije ni spomenuto. Možda je razlog za to što ono, kao što je rečeno, zvuči nekako anahrono, nemoderno, čak pomalo plemenski nasuprot idejama lične slobode i pravne jednakosti tako primamljivim savremenom čoveku, koji je individua, kao nijedan čovek pre njega. Ali možda postoji i jedan jači razlog za ovo zanemarivanje. Bratstvo nije isključivo politički, nego je pre svega moralni ideal! Ono je teško dostižan cilj, čak i za društva koja štite osnovne slobode građana i priznaju njihovu jednakost. Bratstvo je plemenit, nikako suvišan, ali nekako suviše zahtevan dodatak ovim glavnim idealima. Zbog toga se na njemu ne insistira. Čak i onda kad se bratstvo ne posmatra s podozrenjem, kao neki relikv prošliosti, već s odobravanjem, kao poželjni dodatak drugim građanskim vrlinama, ono se lako gubi iz vidokruga i ne pronalazi mu se mesto koje bi moralo da zauzme.

No, nije najvažnije da se objasne razlozi zbog kojih je bratstvo skrajnuto. Svak ko o bratstvu kao vrlini danas hoće nešto da kaže je poput žednog u pustinji: nije mu najpreče da otkrije razloge zbog kojih u pustinji nema vode, već da pronađe oazu i utoli žeđ. Dakle, šta jeste, a šta nije bratstvo? Zatim, u kakvom je ono odnosu sa slobodom i jednakošću? Da li ono uopšte treba da ima mesta među njima? Samo odgovori na ta pitanja mogu da utole ovu vrstu naše žeđi.

Čovek je od prirode stvoren kao društvena životinja. Ali da živeći u društvu s drugima ne ostane životinja, tj. biće opsednuto samo sopstvenim potrebama, u čoveku se razvija i osećaj pripadnosti, vezanosti za druge. Zbog toga, osim što toleriše druge, on se i pridružuje drugima, dela s drugima, štaviše saoseća s njima i tako postaje deo jedne celine. Upravo, postaje kao brat s drugim ljudima! I samo tada kad je privržen zajednici, kad je oseća kao nešto svoje, čovek je spreman da ponekad njenom dobru podredi sopstvenu dobrobit, da čini nešto dobro i za druge, a ne samo za sebe. Zato je bratstvo ideal koji je usmeren ka dobru drugih, ka dobru zajednice.

Ali ko čini tu zajednicu? Prema kome se oseća ta bliskost? Tako dolazimo do naličja pitanja šta je bratstvo, dolazimo do pitanja šta bratstvo nije. Bratstvo nije zajednica ljudi po krvi, veri ili naciji. Kao politički ideal, bratstvo znači blisku vezu sa svima drugima u našoj političkoj zajednici. To znači da su, idealno, braća svi koji žive u jednoj državi, bez obzira na to kojeg su porekla, vere ili nacije. Međutim, bratstvo nije samo politički, nego je nadasve moralni ideal. A kao moralni ideal, bratstvo je još i manje uskogрудо – ono kao i svi moralni ideali teži da bude univerzalno, te stoga u „bratski“ krug ljudi uključuje i sva druga ljudska bića, a ne samo ona koja žive s nama u istoj državi.

Konačno, kakva je veza i da li je ona uopšte moguća, između bratstva s jedne i slobode i jednakosti s druge strane? Jer, jasno je da su i sloboda i jednakost okrenuti pojedincu, dok je bratstvo usmereno ka zajednici. Ove prve povlađuju čovekovom, od prirode usađenom egoizmu, dok bratstvo apeluje na osećaj pripadnosti zajednici i zahteva da budemo solidarni s drugima. Bratstvo traži da pojedinac bude u službi zajednice, dok sloboda i jednakost traže da zajednica služi ostvarenju njegove slobode i ravnopravnosti. Međutim, uprkos svim razlikama, čini se da ovi ideali nisu u opoziciji. Štaviše, kako i slobodu i jednakost čovek ne može da dosegne bez pomoći drugih ljudi, to znači da je bratstvo najčvršći temelj za ostvarenje ovih ideala. S druge strane opet, osećanje bratstva teško da može da se razvije između sluga i gospodara ili između tamničara i sužnja. Dakle, samo među slobodnim i barem pred zakonom jednakim ljudima može da se javi međusobna bliskost i solidarnost, što bratstvo u svojoj osnovi jeste. Prema tome, izgleda da su na ovaj ili onaj način sloboda, jednakost i bratstvo prisno, čak sudbinski povezani. I premda o ovom odnosu može puno da se raspravlja, jedan nauk iz ovoga što je rečeno treba da rastera moguće strahove: bratstvo shvaćeno kao istinski moralni ideal, ne može da ugrozi ni jednakost ni slobodu!

Za sam kraj, možda je najprikladnije izvući još jedan nauk iz priče o bratstvu: danas kada se osećaj za zajednicu ubrzano gubi, bratstvo nije ideal koji samo treba iz daljine posmatrati, već se mora biti na licu mesta. To znači da ideal bratstva treba zastupati, a ne samo objašnjavati! Drugim rečima, kad je bratstvo u pitanju, potrebno je biti istovremeno i poput astronoma i poput astronauta – dakle, ne samo gledati u nebo, nego i putovati tamo. I na taj način udahnuti novi život onoj ideji koju je prosvetiteljstvo rodilo i, svojom poznatom krilaticom to rođenje, obznanilo.

Brat GD - VMLS